

“Batı’da İslâm Peygamberi’nin Doğru Anlaşılmasının/Anlatılmasının Önündeki Engeller”, Sonpeygamber.info Yuvarlak Masa Toplantısı: (10 Nisan 2010; İSTANBUL

Hız. Peygamber’i nasıl anlamak gerektiği sorusunun, Müslümanlar için en başından itibaren mevcut olduğu bedihî bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır. Zira Müslüman olmak ancak Hız. Peygamber’in anlaşılması ile mümkündür ve Kur’ân dahi haber-i resûl cümlesinden olmakla bize Hız. Peygamber aracılığı ile ulaşmış, teklifin imkânı da onun varlığı ile bir kere daha anlaşılmalıdır. Bu bağlamda, İslâmî ilimler onu anlamanın çeşitli tezahürlerine sahne olmuş, siyer ilmi câhiliye dönemi eyyâmü’l-arab geleneğinden de etkilenerek asr-ı saadetteki seriyye ve gazvelere ağırlık verirken, hadis ilmi nübüvvet öncesi de dâhil olmak üzere Hız. Peygamber’in hayatını, ahlâkî özelliklerini, söz, fiil ve takrirlerini konu edinmiş, ayrıca onu anlamaya vesile oldukları ölçüde sahâbe ve tâbi’ün sözlerini de mevkûf ve maktû hadis adı ile araştırma sahasına katmıştır. Fıkıh ilmi hüküm ifade etmeleri yönünden Hız. Peygamber’in söz, fiil ve takrirlerini mevzu edinirken; tasavvuf ise bir devlet reisi olmasına rağmen kilerinde bir avuç arpa bulunan bir Peygamber olması yönüyle¹ Hız. Peygamber’i anlatmıştır. Birbirlerine münâfi olmak bir tarafa bilâkis birbirlerinin mütemmimi olan İslâmî ilimler böylece Hız. Peygamber’e ittibân çeşitli veçhelerini keşfederek Müslümanları irşad etmiş, bu ilimlerin inkıtaa uğramadan varlıklarını sürdürmesi ittibân da kesintisiz devam etmesinin bir vesilesi olmuş, “Bilin ki aranızda Allah’ın Resûlü bulunmaktadır.”² âyeti her nesilde yeniden tahakkuk etmiştir.

Hız. Peygamber’in nurundan mekân ve zaman cihetinden uzak düşüşle birlikte onu anlatmak sorumluluğu da Müslümanların dünyasına girmiştir. Bu ne-

denle Habeşistan’a hicret eden Müslümanlar, “Kendisi uğruna kavminizden ayrıldığınız bu din de nedir?” sorusuna muhatap olduklarında Ca’fer b. Ebî Tâlib söze Hız. Peygamber’i anlatarak başlamıştır: “Ey melik, biz câhil bir kavimdik. Putlara tapar, leş yer, çeşitli ahlâksızlıklar yapar, akraba ile ilişkileri keser, komşulara kötülük yapardık. Aramızdaki güçlüler zayıfların hakkını yedi. Allah, aramızdan bize nesebini, doğruluğunu, güvenilirliğini, iffetini bildiğimiz bir peygamber gönderinceye kadar bu durumda devam ettik.”³ Hız. Peygamber’in vefatının ardından ise sahâbe-i güzîn, ondan zaman cihetinden uzak düşen sonraki nesle Hız. Peygamber’i anlatma görevini üstlenmiştir.

VIII. yüzyıldan itibaren Hız. Peygamber’i anlatma görevi mahiyet değiştirmiş, Müslümanlar çeşitli din mensuplarının polemikleriyle karşılaşmışlar, kelâm ilminin teşekkülüne de etki eden bir mesele olarak hem Hız. Peygamber’i hem de nübüvvet kurumunu anlatmayı ifası zorunlu bir vazife telâkki etmişlerdir. Müteakip dönemlerde özellikle Hıristiyan Batı tarafından sürekli tekrar eden unsurları ile bir Peygamber imajı inşa edildiğinde, Müslümanlar Yüce Allah’ın ümmeti onun öğrettiği ‘hikmet’ten mahrum bırakmayacağını şuurunda olmakla birlikte bu imajın vakıya mutabık olmadığını göstermek sorumluluğunu -farz-ı kifâye nevinden kabul ederek- deruhte etmişlerdir.

Doğuyu inşa etme faaliyetinin sonuçlarından birisi kabul edilebilecek bu imajın son örneği yakın zamanda karikatür krizinde görülmüş, Hız. Peygamber’i nasıl anlatmalı sorusu Hız. Peygamber’i Batı’ya nasıl anlatmalı şeklinde bir tahsisle yeniden hayatiyet kazanmıştır. Bu soruya cevap arama yönünde bir adım olmak üzere sonpeygamber.info web portalı kutlu doğum etkinlikleri çerçevesinde “Batı’da İslâm Peygamberi’nin doğru anlaşılmasının veya anlatılmasının önündeki engeller” temalı bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi. “Batılılara İslâm’ı ve Hız. Peygamber’i anlatırken ortaya çıkan farklı ontolojik bakış açılarının yol açtığı kavramsal sorunlar”, “İslâm’ı ve Hız. Peygamber’i doğru olarak anlatmada metodolojik sorunlar”, “Batı’da İslâm’a ve Hız. Peygamber’e dair algılar ve bu algıların oluşum sürecinde Müslümanların temsil sorunları”, “Uluslararası medyanın İslâm ve Hız. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili konulara yaklaşımı”, “Batı’da özellikle Hız. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili çok okunan eserlerin değerlendirilmesi ve yapılacak yeni çalışmalar için önerilerin ele alınması” şeklindeki gündem maddelerinin önceden katılımcılara bildirildiği toplantıya İstanbul’daki birçok akademisyenin yanı sıra Türkiye’nin Vatikan Büyükelçisi Prof. Dr. Kenan Gürsoy, Washington Üniversitesi’nden Dr. Jonathan Brown ve Türkiye’de Yesrib’de Bahar isimli kitabıyla tanınan Ahmed Vincenzo da katıldı.

Toplantının moderatörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Tahsin Görgün’ün giriş mahiyetinde ve tartışmanın genel çerçevesini çizme amacına matuf konuşma-

¹ Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîh-i Müslim*, “Talâk” (hadis no: 1479), Beyrut: Dâru Kurtuba 2009.

² el-Hucurât 49/7

³ Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü İmâm Ahmed b. Hanbel* (thk. Şuayb el-Arnaût), III, 263, Beyrut: Müessesü’r-Risâle 1999.

sında Hz. Peygamber’le iştigali meslek olarak seçmiş insanların bunu nasıl yapacağı sorusunun önemi vurgulanarak Batı’da konuyla ilgili çalışmalarda üç yönelimin hâkim olduğu ifade edildi. Bilhassa kilise çevrelerinde yaygın olan bakış açısı ile yazılan eserlerde akidevî cihetten meseleye yaklaşıldığını ve Hz. Peygamber’in bir ‘imposter’ olarak nitelendiğini ifade eden Görgün, bu söylemin popüler söylem olduğuna da dikkat çekti. Görgün, XVII ve XVIII. yüzyılda ortaya çıkan ve konuya medeniyet ve dünya tarihi açısından bakan ikinci tür çalışmalarda ise Hz. Peygamber’in insanlık tarihini değiştiren bir kişi olarak tavsif edildiğini dile getirdi. Özellikle XVIII. yüzyılda yazılmış tarih eserlerinden verilen örneklerle modern dönemi Hz. Peygamber’in tebliği ile başlatan çalışmaların mevcudiyetine ve bu eserlerde insanlık tarihinin tayin edici unsuru olarak İslâm’ın ele alınmasına vurgu yapıldı. XIX. yüzyıldan itibaren Hz. Peygamber’i tarihî-eleştirel metotla ele alan üçüncü tür çalışmaların oryantalistler tarafından gerçekleştirildiğini belirten Görgün bu çalışmalara hâkim olan tarihselciliğin Hz. Peygamber’in önemini zafileştirmesine dikkat çekti. Daha sonra söz alan Ahmad Vincenzo ise daha sonra toplantıda üzerinde en fazla durulacak mesele olan Müslümanların temsil problemine işaret etti. Tahsin Görgün de bir şablonun varlığına dikkat çekerek medyada yalnız bu şablona uyan unsurların gösterildiğini dile getirdi. Jonathan Brown Batı’da Hz. Peygamber’e ve İslâm’a yaklaşımda medya ve akademik dünyayı birbirinden ayırarak, akademyada karşılıklı delillerin öne sürüldüğünü ve nihayetinde gerçeğin ortaya çıkabileceğini, medyada ise muhatap dinlenmeden sürekli aynı iddiaların tekrar edildiğini ifade etti. Bu tür bir polemikte tek çıkar yolun, Müslümanların söz konusu sürgit sorulara, tekrar tekrar aynı cevapları vermekten vazgeçmemeleri olduğuna dair kanaatini dile getirdi.

Tahsin Görgün’ün “Hz. Peygamber’i tarihî bir şahsiyet olarak ele almak mümkün mü” sorusu ile yeni bir boyut kazanan toplantıda Dr. Casim Avcı, Bizans polemiklerinde tekrar eden unsurların varlığına dikkat çekerken, Yard. Doç. Dr. Bekir Kuzudişli “Müslüman denilince akla ne geliyor?” şeklinde bir soru yönelterek sadece Türkiye Müslümanlarının göz önünde bulundurulmaması gerektiğini ifade etti. Tahsin Görgün’ün sorusuna bir cevap da olmak üzere Prof. Dr. Mustafa Ertürk Hz. Peygamber’in yalnız tarihî bir şahsiyet olmadığını söyleyerek, vahiy olmadan Hz. Peygamber’in anlaşılamayacağını vurguladı. Mustafa Ertürk’ün ardından söz alan Hilal Görgün ise tarihin üretilen bir şey olduğunun unutulmaması gerektiğini söyledikten sonra Hz. Peygamber hakkında Hıristiyan dünyasındaki imajın başlangıçtan itibaren olumsuz olmadığı hatırlatmasını yaptı.

Doç. Dr. Adnan Aslan ise Müslümanların aşmak bir tarafa ihata etmekten dahi aciz kaldığı önyargı dağlarının varlığına dikkat çekti. Batı’ya İslâm’ı ve Hz. Peygamber’i anlatırken göz önünde bulundurulması gereken muhatapları; her şeyi kontrol eden müesses nizam, Müslümanlara neredeyse hiç yer vermeyen medya, ancak kendi gelenekleri içerisinde konuştuklarında Müslümanları

kabul eden akademya ve ne yazık ki hiç karşı karşıya kalma imkânı elde edilemeyen halk şeklinde dörtlü bir tasnife tabi tutan Aslan, “neler yapılmalı” sorusuna somut birtakım önerilerle katkıda bulundu. İlk olarak Efendimizi çevre tahribatı, açlık ve kapitalizmden kaynaklananlar başta olmak üzere asrın problemleri ile irtibatlı olarak ortaya koymanın gereğini vurgulayarak bu sorunların üstesinden gelmede Hz. Peygamber’i örnek göstermenin ve bunu tarihî açıdan ispatlamanın önemini vurguladı. Ayrıca diyaloga da bir imkân olarak bakan Aslan hakikate inananın hiçbir şeyden korkmayacağını dile getirdi. Akademik alanda neler yapılabileceği ile ilgili olarak ise ders kitaplarının Müslümanlar tarafından yazılmasını ve Müslüman hocaların inisiyatifi ele almasının gerekliliğini vurgulayan Aslan, Hz. Peygamber’i anlatmada sanatın sağladığı imkânlardan da yararlanmanın önemine dikkat çekti. Neticede ise Müslümanların sözün gücüne fazla inandığını dile getirerek sözün gücünü kaybettiğini, esas olarak örneklik ve ahlâkî yaşayışın önem arz ettiğini dile getirerek toplantıda söz alanların önerilerinin ortak paydası olan temsilin hayatî rolüne atıfta bulundu.

Adnan Aslan’ın ardından söz alan Prof. Dr. Recep Şentürk, medyanın rolünün fazla abartıldığını söyleyerek, medya iddia edildiği kadar etkin olsaydı İslâm’ın bu kadar hızlı yayılamayacağına dikkat çekti. Batı’da üretilen akademik söylemle ilgili olarak da “Goldziher’i kaç Batılı tanır?” sorusunu yönelten Şentürk, akademik jargonun dışında kalan %99’un dikkate alınmasının gerektiğini ifade etti. Ayrıca tek bir Batılının olmadığına ve bunu bizzat Kur’ân’ın söylediğine dikkat çekerek, Âl-i İmrân Sûresi’nin 113. âyetindeki “لَيْسُوا سَوَاءً” ifadesini hatırlattı. Hedef kitlenin kim olduğunun belirlenmesinin önemine işaret ederek, oryantalistler ve medyayı göz ardı edip esas kitleyi muhatap almanın gerektiğini ifade etti. Recep Şentürk’ün konuşmasının ardından, tartışmanın ilk turu Mustafa Sabri Küçükaşçı’nın, savunma refleksinden çıkmak gerektiği şeklindeki önerisi ile sona erdi.

Tahsin Görgün, engellerden ziyade imkânlar üzerinde durulmasını teklif ettiği ikinci tur, Görgün tarafından yöneltilen “Hz. Peygamber’in mü’minden önce insana söylediği nedir?” sorusu ile başladı. Bu bağlamda söz alan Mustafa Ertürk Hz. Peygamber’in emîn sıfatının önemini vurguladı ve yine temsil meselesine bir atıf olmak üzere önce Müslümanların kendilerinin emîn olmasının önemine dikkat çekti. Recep Şentürk, bir imkândan olarak Batı’daki mühtedilerin, ikinci ve üçüncü nesil Müslümanların varlığının önemine işaret ederek, muhatapların Müslümanları dinleyeceğine inanarak yola çıkmanın ve samimiyetle yaklaşmanın önemini dile getirdi. Bekir Kuzudişli ise İslâm’ı anlatma konusunda kadınların daha etkili olacağına işaret etti. Tasavvuftan bir imkân olarak yararlanabileceğini ifade eden Ahmad Vincenzo ise Batılıların peygamberlik, peygamber gibi kavramlara yabancı olduğunu, nebî ve resûl farkının onların kavram dünyasında yer almadığını hatırlattı. Tahsin Görgün de

Vincenzo'nun yorumunu Batılıların zihninde peygamberlik kategorisinin olmadığına dikkat çekerek destekledi.

Daha sonra söz alan Recep Alpyağıl ise söylenenlerden hareketle, tek bir Hz. Peygamber tasavvurunun olduğuna dair bir metafizik varsayımdan hareket edildiği izlenimini edindiğini dile getirerek sîret yerine terceme-i hâl kavramını bir imkân olarak gördüğünü ifade etti. Bu bağlamda tek bir mega çevirinin ve tek bir Peygamber imajının mümkün olmadığına dair görüşünü dile getirerek, tek bir imajın mevcut olmamasının olumsuz değerlendirilmemesi gerektiğini, bu şekilde herkesin kendi cihetinden Hz. Peygamber'i anlayacağını söyleyerek aksinin yani tek bir tercümenin dayatılmasının şiddet olacağını ifade etti. Bununla birlikte tercüme/çeviri faaliyetinde objektifliğin olmadığı ve rölâtivizm tehlikesinin varlığının farkında olduğunu da dile getiren Alpyağıl "lost in translation" ve mega çeviri arasında bir yol bulunabileceğine dair umudunu ifade etti. Tahsin Görgün, Alpyağıl'ın konuşması üzerine ümmetin ihtilâfının rahmet olduğunu ama burada ihtilâfı rahmet olanın ümmet olduğu yani kendisine rücû edilen bir müşterekin varlığının unutulmamasının gerektiği şeklinde bir hatırlatmada bulundu.

Yuvarlak masa toplantısı Vatikan Büyükelçisi Prof. Dr. Kenan Gürsoy'un konuşması ile sona erdi. Kenan Gürsoy konuşmasında tüm faaliyetlerimizde içkin bir Hz. Peygamber imajı olduğunu dile getirerek, özellikle sonpeygamber.info'nun "son" vurgusunun evrenselliği de ihsas etmesi açısından isabetliliğine işaret etti ve evrensel bir insan olarak Hz. Peygamber'le tanışmak, onu tanımak ve ona tanık olmak mecburiyetinde olduğumuzu hatırlattı.

Fatma KIZIL

UÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis, BURSA